

WYCHOWANIE DO EKUMENIZMU

Jubileusz 500-lecia Reformacji skłania do refleksji nad zagadnieniem stanu wychowania do ekumenizmu. Wychowanie jest procesem, który związany jest z kształtowaniem się różnych postaw dzieci i młodzieży, ale również osób dorosłych. Obejmuje on różne płaszczyzny rozwoju osoby i dziedziny ludzkiego działania. W związku z tym, celem prezentowanego artykułu jest ukazanie wezwania do wychowania ekumenicznego w świetle dokumentów Kościoła rzymskokatolickiego ze szczególnym uwzględnieniem *Nowego Dyrektorium Ekumenicznego*¹.

Dokument Papieskiej Rady do Spraw Jedności podkreśla, że wszyscy wierni winni się angażować w popieranie wzrastającej wciąż komunii z innymi chrześcijanami. Jednak szczególną rolę mają do odegrania przełożeni i nauczyciele wyższych instytutów oraz instytucji specjalistycznych. Ludzie oddający się pracy duszpasterskiej, zwłaszcza proboszczowie i inni wyświęceni szafarze, mają szczególną rolę do spełnienia w tej dziedzinie².

Papieska Rada formułuje opinię, że ekumenizm wymaga odnowy postawy i pewnej giętkości w stosowaniu metod dążenia do jedności. Dlatego w wychowaniu trzeba uwzględniać różnorodność osób, funkcji i sytuacji, a także specyfikę Kościołów partykularnych oraz wspólnot angażujących się razem z nimi w dążenie do jedności. W konsekwencji wychowanie ekumeniczne wymaga pedagogii dostosowanej do konkretnych sytuacji życiowych danych osób i grup, uwzględniającej przy tym wymóg postępu w dążeniu do ciągłej odnowy i zmiany nastawienia.

¹ Papieska Rada do Spraw Jedności Chrześcijan, *Nowe Dyrektorium Ekumeniczne*, w: *Communio* 14(1994)2, s. 3-93 [dalej *Dyrektorium*].

² *Dyrektorium* 55.

1. Środki wychowania

Słuchanie i studiowanie Słowa Bożego

Podstawowym środkiem wychowania do ekumenizmu jest słuchanie i studiowanie Słowa Bożego³. Kościół katolicki od początku traktował Biblię łącznie z Tradycją, jako najwyższe prawidło swej wiary. Pismo Święte i Tradycja są „dla synów Kościoła utwierdzeniem wiary, pokarmem duszy oraz źródłem czystym i stałym życia duchowego”⁴. Również inni chrześcijanie z wielkim szacunkiem odnoszą się do Biblii. Taka postawa prowadzi podzielonych chrześcijan do stałego i pilnego studiowania ksiąg świętych⁵. Słowo Boże ugruntowuje drogę do jedności. Dlatego z radością trzeba przyjąć fakt, że w Polsce udało się dokonać ekumenicznego przekładu Pisma Świętego⁶.

Przepowiadanie

Kolejnym środkiem ekumenicznego wychowania jest przepowiadanie⁷. Dokonuje się ono w czasie kultu liturgicznego, jak i poza nim. Paweł VI w adhortacji apostolskiej *Evangelii nuntian-di* napisał: „ponieważ jesteśmy głosicielami Ewangelii, dlatego powinniśmy wobec wiernych Chrystusa przedstawiać się nie jak ludzie skłócen i niezgodni wobec kontrowersji, które żadną miarą nie budują, ale jako ludzie mocni w wierze, którzy, pomimo nieporozumień tu i ówdzie powstających, umieją spotykać się razem celem wspólnego, szczerego i rzeczowego badania prawdy”⁸. Przepowiadanie jako środek wychowawczy powinno ukazywać tajemnicę jedności Kościoła oraz popierać jedności chrześcijan w sposób widzialny. Dlatego wszystkie denominacje chrześcijańskie powinny unikać jakiegokolwiek niewłaściwego posługiwania się Biblią⁹

³ Tamże, 59.

⁴ II Sobór Watykański, Konstytucja o Objawieniu Bożym *Dei Verbum*, 21.

⁵ II Sobór Watykański, Dekret o ekumenizmie *Unitatis et reintegratio*, 21.

⁶ *Biblia ekumeniczna*, Warszawa 2017.

⁷ *Dyrektorium*, 60.

⁸ Paweł VI, Adhortacja apostolska *Evangelii nuntian-di*, Watykan 1975, 77.

⁹ *Dyrektorium*, 60; A. Smith, *Black ecumenism and theological education: reflections from prison*, w: “The Journal of Interdenominational Theological

Katechizacja

Trzecim środkiem wychowania do ekumenizmu winna być katechizacja i zawiązana z nią katecheza. Katecheza nie może polegać tylko na nauczaniu doktryny, ale przede wszystkim na wprowadzaniu w całe życie chrześcijańskie, w pełne uczestnictwo w sakramentach Kościoła. Katechizacja powinna być pomocnym narzędziem wychowawczym w formowaniu autentycznej postawy ekumenicznej. Na takim stanowisku stał Jan Paweł II, który w adhortacji apostolskiej *Catechesi tradendae*¹⁰ wskazał odpowiednie kierunki duszpasterskie. Po pierwsze, katecheza powinna podawać jasno całą naukę Kościoła katolickiego, uwzględniając przy tym porządek i hierarchię prawd¹¹ oraz unikając takich wyrażen lub sposobów przedstawiania doktryny, które byłyby przeszkodą w dialogu. Wychowanie ekumeniczne polega na poprawnym i lojalnym przedstawianiu teologii innych Kościołów i wspólnot eklezjalnych¹². Dzięki takiemu podejściu chrześcijanie będą mogli pogłębić własną wiarę oraz lepiej poznać i szanować innych chrześcijan, co ułatwi wspólne poszukiwanie drogi do pełnej jedności w całej prawdzie¹³.

Katechizacja powinna mieć wychowawczy wymiar ekumeniczny, dlatego powinna ożywiać prawdziwe dążenie do jedności i wyzwalać szczerze wysiłki zmierzające do usunięcia przeszkód na całej drodze nie przez łatwe ich pominięcie i ustępstwa na płaszczyźnie doktrynalnej¹⁴, lecz mając na uwadze jedność doskonałą, taką, jakiej pragnie sam Pan oraz przez te środki, jakich On sobie życzy¹⁵.

Nowe dyrektorium ekumeniczne konkretyzuje, że katecheza będzie miała wymiar ekumeniczny, o ile zajmie się przygotowaniem dzieci i młodzieży, a także dorosłych, do życia w kontak-

Center” 8(19810)2, s. 131-136.

¹⁰ Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Catechesi tradendae*, Watykan 1979, s. 32-33.

¹¹ *Unitatis et reintegratio*, 11.

¹² *Dyrektorium*, 61.

¹³ *Catechesi tradendae*, 3.

¹⁴ H. Antone, W. Longchar (red.), *Asian Handbook for Theological Education and Ecumenism*, Oxford 2013.

¹⁵ *Catechesi tradendae*, 32.

cie z innymi chrześcijanami, formując ich w pełni jako katolików szanujących wiarę innych¹⁶.

Liturgia

Konstytucja o liturgii II Soboru Watykańskiego uwypukla fakt, że jest ona „pierwszym i niezastąpionym źródłem, z którego wierni czerpią ducha prawdziwie chrześcijańskiego”¹⁷, liturgia powinna przyczyniać się do jedności, jest bowiem celebrowaniem i czynnikiem jedności tam, gdzie jest właściwie rozumiana, gdzie każdy w pełni w niej uczestniczy, „w najwyższym stopniu przyczynia się do tego aby wierni życiem swoim wyrażali oraz ujawniali innym misterium Chrystusa i rzeczywistą naturę prawdziwego Kościoła”¹⁸. *Dyrektorium ekumeniczne* proponuje pochylenie się nad wychowawczo budującą siłą wspólnej modlitwy, nie tylko w ramach corocznego Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan¹⁹.

Życie duchowe

Opisując środki służące wychowaniu do ekumenizmu nie można pominąć życia duchowego uczniów Chrystusa. Wszyscy chrześcijanie są zobowiązani do nawrócenia serca, życia duchowego i jego ciągłego odnawiania²⁰. „To nawrócenie serca i świętość życia łącznie z publicznymi i prywatnymi modlitwami o jedność chrześcijan należy uznać za duszę całego ruchu ekumenicznego, a słusznie można je zwać ekumenizmem duchowym”²¹. Ekumeniczne wychowanie powinno podkreślać, że każdy chrześcijanin może zawsze i wszędzie uczestniczyć w samej głębi ruchu ekumenicznego, dając w ten sposób świadectwo Ewangelii Chrystusa swoim życiem²². *Dyrektorium ekumeniczne* konkretyzuje to spostrzeżenie, pisząc o wzajemnym szacunku, który „nie

¹⁶ *Dyrektorium*, 61; *Catechesi tradendae*, 32.

¹⁷ II Sobór Watykański, Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium*, 14.

¹⁸ Tamże, 2.

¹⁹ *Dyrektorium*, 62.

²⁰ Tamże, 63.

²¹ *Unitatis et reintegratio*, 8.

²² Tamże, 7.

powinien być czysto teoretyczny”, jeżeli konkretne warunki na to pozwalają, powinna uzupełniać go praktyczna znajomość innych tradycji duchowości. W konsekwencji udział w modlitwie oraz pewna forma uczestnictwa w kulcie publicznym, względnie w formach pobożności innych chrześcijan – zgodnie z istniejącymi normami – mogą mieć wartość formacyjną²³.

2. Środowiska sprzyjające wychowaniu do ekumenizmu

Są to miejsca, w których rozwijają się stopniowo dojrzałość ludzka i chrześcijańska, zmysł społeczny i komunია. Rodzina, parafia, szkoła, grupy, zrzeszenia i ruchy kościelne mają szczególne znaczenie w wychowaniu do ekumenizmu.

Rodzina

II Sobór Watykański nazywa rodzinę „Kościołem domowym”²⁴. Rodzina jest pierwszym miejscem, w którym otrzymujemy wychowanie, to w niej buduje się codziennie lub osłabia jedność, przez spotkanie osób różniących się na wiele sposobów, które akceptują się jednak wzajemnie w komunii miłości; tutaj także trzeba troszczyć się o to, by nie było uprzedzeń, lecz przeciwnie, szukać we wszystkim prawdy. *Dyrektorium ekumeniczne* zwraca uwagę, że świadomość własnej tożsamości i swej misji chrześcijańskiej dysponuje rodzinę do tego, by była także wspólnotą dla innych, otwartą nie tylko wobec Kościoła, ale także wobec społeczności ludzkiej, gotową do dialogu i do zaangażowania społecznego²⁵. Rodzina powinna być środowiskiem, w którym przekazuje się Ewangelię i z którego ona promieniuje. Dlatego soborowa Konstytucja *Lumen gentium* stwierdza, że w Kościele domowym „rodzice przy pomocy słowa i przykładu winni być dla dzieci swoich pierwszymi zwiastunami wiary”²⁶.

²³ *Dyrektorium*, 63.

²⁴ II Sobór Watykański, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, 11.

²⁵ *Dyrektorium*, 66.

²⁶ *Lumen gentium*, 11.

Parafia

Miejscem, które jest bardzo pomocne w wychowywaniu do ekumenizmu jest parafia, czyli wspólnota, zgromadzona wokół Eucharystii. Parafia jest miejscem, które ma również zadanie wychowawcze, i winna być ona miejscem autentycznego świadectwa ekumenicznego. To na parafii spoczywa obowiązek wychowywania jej członków w duchu ekumenicznym. Zadanie to wymaga pilnej uwagi odnośnie do treści i form przepowiadania, zwłaszcza homilii, a także katechezy. Wymaga to odpowiedniego programu duszpasterskiego²⁷.

Szkoła

Nowe Dyrektorium Ekumeniczne podkreśla rolę szkoły w formacji i wychowaniu do ekumenizmu. Szkoła jakiegokolwiek rodzaju i poziomu powinna nadawać wymiar ekumeniczny swemu nauczaniu religijnemu i zgodnie z właściwą sobie formą zmierzać do formacji serca i umysłu do wartości ludzkich i religijnych²⁸, wychowując do dialogu, do pokoju i do relacji interpersonalnych²⁹. Aby wychowanie ekumeniczne było owocne, powinien w szkołach panować duch miłości, szacunku i dialogu, a to wymaga eliminowania uprzedzeń i słów deformujących obraz innych braci chrześcijan³⁰. Uwaga ta odnosi się przede wszystkim do szkół katolickich, w których młodzież powinna wzrastać w wierze, w modlitwie oraz w nastawieniu do wprowadzania w życie chrześcijańskiej Ewangelii jedności. Trzeba się troszczyć o to, aby nauczyć ją autentycznego ekumenizmu, zgodnie z doktryną Kościoła katolickiego³¹. Dokument Papieskiej Rady do Spraw Jedności chrześcijan podkreśla, że jest to możliwe, ale wymaga to współpracy z innymi nauczycielami, aby ujmować różne dys-

²⁷ *Dyrektorium*, 67.

²⁸ Tamże, 68.

²⁹ II Sobór Watykański, Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim *Gravissimum educationis*, 6-9.

³⁰ J. Kostorz, *Wychowanie do postawy ekumenizmu w nauczaniu religii – doświadczenia katolickie*, w: „Paedagogia Christiana” 2/26(2010), s. 233-249.

³¹ *Dyrektorium*, 68.

cypliny, jak na przykład historię i sztukę, w sposób uwypuklający problemy ekumeniczne w duchu dialogu i jedności³².

Grupy, zrzeszenia i ruchy katolickie

Po II Soborze Watykańskim, po adhortacji apostolskiej Jana Pawła II *Christifideles laici*³³ i wielu innych jego wypowiedziach coraz bardziej aktualna staje się sprawa Akcji Katolickiej. Mówi się dość często, że wybiła *godzina laikatu* lub w sposób bardziej radykalny, że dokonała się *rewolucja laikatu*. Umocnienie się laikatu w Kościele jest wynikiem długotrwałego procesu ewolucyjnego. Wiele osób w ciągu historii Kościoła przyczyniło się do tego, że Kościół dokonał rewizji i dogłębnej analizy, by uźreć swą strukturę w sposób pełniejszy. W pierwszych wiekach chrześcijaństwa wierni poczuli się do odpowiedzialności za losy Kościoła. Struktura hierarchiczna nie stanowiła przeszkody w apostolskim zaangażowaniu się świeckich³⁴. Od czasu edyktu mediolańskiego następuje jednak dość szybki rozłam między laikatem, a hierarchią. Duchowieństwo otrzymywało różne przywileje, a przez to zaczynało się odseparowywać od świeckich. Jeszcze bardziej pogłębił się ów rozdział po wystąpieniu Marcina Lutra. Reformacja odrzuciła sakramentalne kapłaństwo i zakwestionowała pochodzenie władzy hierarchicznej od Jezusa Chrystusa. Stąd też od tego czasu zaczyna się wyraźniejsze akcentowanie roli hierarchii w życiu Kościoła. *Eklezjologia przerodziła się w hierarchologię, pomijając zupełnie laikologię*. Skutkiem tego było ugruntowanie się bierności świeckich w Kościele. Działalność apostolską prowadzili wyłącznie duchowni, świeckich wyobcowano z tej odpowiedzialności. Dopiero po rewolucji francuskiej (1789-1799) i wojnach napoleońskich nastąpił powolny zwrot duchowieństwa ku laikatowi. Dlatego ważną rolę do spełnienia mają w procesie wychowania do ekumenizmu grupy, zrzeszenia i ruchy kościelne³⁵. Życie chrześcijańskie, a zwłaszcza życie Ko-

³² Tamże.

Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Christifideles laici*, Watykan 1987.

³⁴ J. Czaplinski, *Ekumeniczne aspekty apostołstwa świeckich współpraca katolików i protestantów*, Lublin 2015.

³⁵ G. Goosen, *Education about, in and for Ecumenism*, w: "The Ecumenical Review" 45(1993)3, s. 350-355; P. Kalaitzides (red.), *Orthodox handbook on*

ściołów partykularnych, ubogaciło się w ciągu dziejów różnorodnością wyrazów, planów, duchowości, zgodnych z charyzmatami danymi przez Ducha dla budowy Kościoła, ukazując wyraźną różnicę zadań w służbie wspólnoty. Chrześcijanie, którzy należą do tych grup, ruchów i zrzeżeń, powinni być przesiąknięci duchem prawdziwie ekumenicznym. Jeżeli mają wcielić w swoje życie w świecie własne zaangażowanie chrzcielne³⁶, dążąc bądź to do jedności katolickiej „poprzez dialog i komunie między różnymi ruchami i zrzeżeniami, bądź też przez szerszą o wiele komunie z innymi Kościołami i Wspólnotami eklezjalnymi oraz z ruchami i grupami wywodzącymi się od nich, trzeba koniecznie, aby te ich wysiłki były podejmowane na bazie solidnej formacji oraz w świetle mądrości i roztropności chrześcijańskiej”³⁷.

3. Formacja duchowieństwa

Na konieczność stałej formacji ekumenicznej duchowieństwa zwraca uwagę *Nowe Dyrektorium Ekumeniczne*. To przecież po wyświęceniu duchowni przewodniczą poszczególnym wspólnotom i do ich obowiązków należy przede wszystkim takie ukształtowanie własnej osobowości, aby w miarę możliwości mogli oni spełniać swoją misję wspierania innych w spotykaniu Chrystusa. W tak ujętej perspektywie kandydaci do posługi powinni rozwijać w sobie w pełni zdolności ludzkie, dzięki którym dana osoba zasługuje na przyjęcie i staje się wiarygodna dla innych, zachowując przy tym własny język i własne umiejętności dialogu, co pozwoli ukształtować tą drogą postawę autentycznie ekumeniczną³⁸.

Niezmiernie ważna jest więc odpowiednia formacja doktrynalna kandydatów do stanu duchownego i już wyświęconych diakonów i prezbiterów. Dlatego ważną rolę w tym procesie odgrywają programy studiów, które powinny uwzględniać ekume-

ecumenism: resources for theological education, Oxford 2014.

³⁶ *Lumen gentium*, 31.

³⁷ *Dyrektorium*, 69.

³⁸ Tamże, 70.

niczny wymiar każdego przedmiotu oraz powinny przewidywać specyficzne studium ekumenizmu³⁹.

Niestety, praktyka pokazuje, że tylko nieliczne ośrodki teologiczne w Polsce posiadają w codziennym nauczaniu ekumeniczny wymiar poszczególnych traktatów teologicznych. A przecież soborowy dekret o ekumenizmie podkreśla, że: „Działalność ekumeniczna nie może być inna jak tylko w pełni i szczerze katolicka, czyli wierna prawdzie, którą otrzymaliśmy po Apostołach i Ojcach, i zgodna z wiarą zawsze przez Kościół katolicki wyznawaną”⁴⁰.

W świetle dokumentów Kościoła studenci powinni nauczyć się odróżniać prawdy objawione, które wymagają, jako takie, pełnego przyjęcia wiarą, od sposobu ich wypowiedzania i od doktryn teologicznych⁴¹. W tym, co dotyczy formułowania prawd

³⁹ Tamże, 76: „W każdej dyscyplinie teologicznej przybliżenie ekumeniczne powinno prowadzić nas do rozważenia więzi istniejącej między konkretnym przedmiotem a tajemnicą jedności Kościoła. Co więcej, nauczający winien wpoić wychowankom wierność całej Tradycji autentycznie chrześcijańskiej w dziedzinie teologii, duchowości i dyscypliny kościelnej. Gdy studenci porównają swoje własne dziedzictwo z bogactwem chrześcijańskich tradycji Wschodu i Zachodu w ich wyrazie dawnym lub współczesnym, przekonają się żywo o tej pełni. Takie porównawcze studium jest ważne we wszystkich dziedzinach: w nauce Pisma św. będącego wspólnym źródłem wiary dla wszystkich chrześcijan; w studium Tradycji apostoelskiej, którą spotykamy u Ojców Kościoła i u innych pisarzy kościelnych Wschodu i Zachodu; w liturgii, gdzie różne formy kultu Bożego oraz ich znaczenie doktrynalne i duchowe zostają naukowo porównane ze sobą; w teologii dogmatycznej i moralnej, szczególnie w tym, co wiąże się z problemami wynikającymi z dialogu ekumenicznego; w historii Kościoła, w której powinno się przeprowadzać wnikliwe dociekania nad jednością Kościoła i przyczynami podziału; w prawie kanonicznym, gdzie należy dobrze rozróżniać elementy prawa Bożego oraz te, które się wywodzą z prawa kościelnego i mogą podlegać różnym zmianom zależnie od czasu, form kultury lub tradycji lokalnych; w końcu zaś w formacji duszpasterskiej i misyjnej, jak też w studiach socjologicznych, gdzie trzeba zwracać szczególną uwagę na sytuację wspólną dla wszystkich chrześcijan stawiających czoło wyzwaniom świata współczesnego. W ten sposób pełnia Bożego Objawienia zostanie wyrażona możliwie najlepiej i całościowo, my zaś spełnimy lepiej to zadanie, jakie Chrystus powierzył swemu Kościołowi w odniesieniu do świata”

⁴⁰ *Unitatis et reintegratio*, 24.

⁴¹ Por. II Sobór Watykański, Konstytucja duszpasterska o Kościele *Gaudium et spes*, 62; *Unitatis et reintegratio*, 6; Kongregacji Nauki Wiary Wiary, Deklaracja *Mysterium Ecclesiae*, Watykan 1973, 5.

objawionych, należy uświadamiać sobie to, o czym mówi między innymi deklaracja Kongregacji Doktryny Wiary *Mysterium Ecclesiae*: „Prawdy, których Kościół chce rzeczywiście nauczyć za pomocą formuł dogmatycznych, różnią się niewątpliwie od zmiennych koncepcji właściwych dla danej epoki; nie jest jednak rzeczą wykluczoną, że zostały sformułowane, nawet przez Magisterium, w pojęciach noszących na sobie ślady takich koncepcji. Mając to na uwadze, trzeba stwierdzić, że dogmatyczne formuły Magisterium miały zawsze zdolność do przekazywania prawdy objawionej i że – pozostając niezmienione – będą ją nadal przekazywały tym, którzy dobrze je interpretują”⁴². Niech studenci nauczą się zatem odróżniać „sam depozyt wiary, czyli prawdy zawarte w naszej czcigodnej doktrynie”⁴³, od sposobu, w jaki te prawdy zostały sformułowane. „Od czasu swej formacji filozoficznej studenci powinni być przygotowani do dostrzegania prawowitej różnorodności w teologii, wywodzącej się z różnych metod i języków, jakimi posługują się teologowie celem wniknięcia w Boże tajemnice. Może się w rzeczy samej okazać, że różne sformułowania teologiczne są bardziej komplementarne, aniżeli sprzeczne ze sobą”⁴⁴.

Wydaje się, że dobrą praktyką jest zapraszanie na wykłady w Wyższych Seminariach Duchownych wykładowców i ekspertów wywodzących się z innych tradycji, w ramach pewnych ustaleń dotyczących współpracy między instytucjami katolickimi a ośrodkami zależnymi od innych chrześcijan. Zachęca zresztą do tego *Nowe Dyrektorium Ekumeniczne*⁴⁵. Zarówno kandydaci do przyjęcia sakramentu święceń jak i wyświęceni diakoni i prezbiterzy powinni permanentnie nabierać doświadczenia ekumenicznego. Doświadczenie to nie może oczywiście być oderwane od życia lecz winno zakorzeniać się w doświadczeniu wspólnot, przy zachowaniu norm Kościoła katolickiego. Pożyteczne w wychowaniu do ekumenizmu mogą okazać się spotkania ze studentami z innych Kościołów i Wspólnot eklezyjalnych. Przykładem

⁴² ASS 1973, 402-404.

⁴³ Sekretariat dla Popierania Jedności Chrześcijan, *Dyrektorium ekumeniczne*, AAS 1970, 705-724.

⁴⁴ *Dyrektorium*, 74.

⁴⁵ Tamże, 81.

tego jest np. współpraca Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu z wrocławską Ewangelikalną Wyższą Szkołą Teologiczną.

Ta ekumeniczna wymiana doktrynalno wychowawcza nie może kończyć się na etapie studiów, lecz wymaga od duchowieństwa permanentnej aktualizacji. Dlatego tak ważną sprawą jest nieustanna formacja diakonów i prezbiterów, realizowana na różnego rodzaju zjazdach, kongresach, rekolekcjach, dniach skupienia lub studium problemów duszpasterskich. Sprawą najwyższej wagi jest więc systematyczne nauczanie księży, diakonów, zakonników, zakonnic i osób świeckich na temat aktualnego stanu ekumenicznego, w taki sposób, by umieli włączyć wymiar ekumeniczny w przepowiadanie, katechezę, modlitwę i w życie chrześcijańskie w ogólności. *Nowe Dyrektorium* postuluje aby zapraszać niekiedy szafarzy z innych Kościołów, aby omówili oni własną tradycję, bądź też problemy duszpasterskie, które są często wspólne dla wszystkich⁴⁶. Postuluje się również by duchowieństwo katolickie oraz osoby zajmujące się duszpasterstwem w diecezji mogły uczestniczyć w zjazdach międzywyznaniowych, mających na celu polepszenie wzajemnych relacji oraz rozwiązanie, przy współpracy wszystkich, wspólnych problemów duszpasterskich. Realizację tych inicjatyw ułatwia często tworzenie, dla duchownych, rad lub stowarzyszeń miejscowych i regionalnych itd., bądź też wstępowanie ich do podobnych zrzeszeń już istniejących⁴⁷.

4. Formacja katechetów, nauczycieli i świeckich animatorów

Wychowanie do ekumenizmu spoczywa również na wiernych świeckich: katechetach, nauczycielach, świeckich animatorach. W Kościołach partykularnych ukonstytuowano już dla ich formacji instytuty nauk religijnych, instytuty pastoralne oraz inne ośrodki formacji i pogłębiania wiedzy. Odnoszą się do nich te same plany i programy studiów oraz te same normy, które obowiązują w instytutach teologicznych, choć dostosowane do po-

⁴⁶ Tamże, 91.

⁴⁷ Tamże.

ziomu uczestników tychże studiów i do samych studiów. Kościół katolicki powinien mieć na uwadze pełnoprawną różnorodność charyzmatów i dzieł własnych, klasztorów, instytutów życia konsekrowanego oraz stowarzyszeń życia apostołskiego. Szczególnie ważne jest stwierdzenie, że „wszystkie instytuty powinny brać udział w życiu Kościoła i przyswajać sobie oraz w miarę sił popierać zgodnie z własnym charakterem jego inicjatywy i zamierzenia w takich dziedzinach, jak biblijna, liturgiczna, dogmatyczna, duszpasterska, ekumeniczna”⁴⁸. Aby wychowanie do ekumenizmu było naprawdę skutecznym wyzwaniem dla wszystkich denominacji chrześcijańskich, ważne jest obudzenie laikatu i zlecenie im zadań apostołskich również tych z dziedziny ekumenizmu. Trzeba zachęcić ich do rozwijania kontaktów i wymiany z innymi Kościołami i Wspólnotami eklezjalnymi.

5. Zakończenie

Analiza dokumentów Kościoła pod kątem wychowania do ekumenizmu pokazuje, iż problematyka ta, przynajmniej w teorii, znajduje należne miejsce. Kościół poświęca wiele uwagi kwestiom związanym z poszczególnymi elementami tej postawy, a więc z poznaniem doktryny własnego Kościoła, z otwartością na wyznawców innych religii i ze zdolnością do dialogu międzyreligijnego. Za odpowiedni czas w wychowaniu do postawy ekumenizmu uznaje się głównie szkołę ponadgimnazjalną. Później formacja musi być kontynuowana na dalszych etapach edukacji i życia zawodowego. Kościół wielką wagę przywiązuje do ekumenicznej formacji zarówno duchownych, jak i świeckich, bo to od ich postawy zależy owocność procesu wychowania. Jeśli potrafią oni obiektywnie, życzliwie, odważnie, z wyraźnym wyakcentowaniem tego, co łączy, a nie – co dzieli, przedstawiać główne prawdy wiary na różnych poziomach nauczania, zestawiając je z nauką innych chrześcijan, wtedy można mówić o autentycznym zaangażowaniu w ruch ekumeniczny. Trzeba przy tym pamiętać, że „rzeczywisty ekumenizm nie istnieje bez wewnętrznej przemiany. Wszak z nowości ducha, z zaparcia się samego siebie i ze

⁴⁸ Tamże, 84.

swobodnego wylania miłości pochodzą i dojrzewają pragnienia jedności. Dlatego u Ducha Świętego musimy wypraszać łaskę szczerego umartwienia, pokory i cichości w posłudze, a także wspaniałomyślności ducha wobec drugich”⁴⁹.

Nota o autorze: Iwona Ewa Pawlos, nauczycielka, terapeutka, pedagog, oficer Służby Więziennej, doktorantka pedagogiki Uniwersytetu Opolskiego, długoletnia Dyrektor Domu Dziecka w Świdnicy i Prezes Dolnośląskiego Instytutu Dialogu i Tolerancji, prowadzi badania naukowe w Izraelu i Palestynie. Odznaczona papieskim Złotym Medalem Pielgrzyma za zasługi dla Ziemi Świętej.

Streszczenie

Wychowanie do ekumenizmu

Celem niniejszego artykułu było ukazanie wychowania do ekumenizmu na podstawie wybranych dokumentów Kościoła katolickiego. Analiza dokumentów Kościoła pod kątem wychowania do ekumenizmu pokazuje, iż problematyka ta przynajmniej w teorii znajduje należne miejsce. Kościół poświęca wiele uwagi kwestiom związanym z poszczególnymi elementami tej postawy, a więc z poznaniem doktryny własnego Kościoła, z otwartością na wyznawców innych religii i ze zdolnością do dialogu międzyreligijnego. Kościół wielką wagę przywiązuje do ekumenicznej formacji, zarówno duchownych, jak i świeckich, bo to od ich postawy zależy owocność procesu wychowania. Jeśli potrafią oni obiektywnie, życzliwie, odważnie, z wyraźnym wyakcentowaniem tego, co łączy, a nie – co dzieli, przedstawiać główne prawdy wiary na różnych poziomach nauczania, zestawiając je z nauką innych chrześcijan, wtedy można mówić o autentycznym zaangażowaniu w ruch ekumeniczny.

Słowa kluczowe: wychowanie, ekumenizm, Kościół, dialog, formacja, reforma

⁴⁹ *Unitatis et reintegratio*, 7.

Summary

Education for ecumenism

The purpose of this article was to show education for ecumenism based on selected documents of the Catholic Church. The analysis of YHE Church documents in terms of education to ecumenism shows that at least in theory the issues finds its rightful place. The Church devotes a lot of attention to matters related to particular elements of this attitude, and thus with the recognition of the doctrine of own Church, with openness to the followers of other religions and with the capacity for interreligious dialogue. The Church pays great attention to the ecumenical formation of both the clergy and the laity as the fruitfulness of the education process depends on them. If they can objectively, kindly, bravely, with a clear emphasis on what unites and does not divide, present the main truths of faith at different levels of teaching, comparing them with teaching of other Christians, then one can say about true involvement in the ecumenical movement.

Keywords: education, ecumenism, Church, dialogue, formation, reform

Bibliografia

- Antone H., Longchar W. (red.), *Asian Handbook for Theological Education and Ecumenism*, Oxford 2013.
- Biblia ekumeniczna*, Warszawa 2017.
- Czapliński J., *Ekumeniczne aspekty apostolstwa świeckich współpraca katolików i protestantów*, Lublin 2015.
- G. Goosen, *Education about, in and for Ecumenism*, w: *The Ecumenical Review* 45(1993)3, s. 350-355.
- II Sobór Watykański, Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim *Gravissimum educationis*, w: Sobór Watykański II. *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 2002.
- II Sobór Watykański, Dekret o ekumenizmie *Unitatis et reintegratio*, w: Sobór Watykański II. *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 2002.
- II Sobór Watykański, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, w: Sobór Watykański II. *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 2002.
- II Sobór Watykański, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, w: Sobór Watykański II. *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 2002.
- II Sobór Watykański, Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium*, Sobór Watykański II. *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 2002.
- II Sobór Watykański, Konstytucja o Objawieniu Bożym *Dei Verbum*, 21.
- Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Catechesi tradendae*, Watykan 1979.
- Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Christifideles laici*, Watykan 1987.
- Kalaitzides P. (red.), *Orthodox handbook on ecumenism: resources for theological education*, Oxford 2014.
- Kongregacji Doktryny Wiary, Deklaracja o katolickiej doktrynie o Kościele przeciw niektórym współczesnym błędom *Mysterium Ecclesiae*, Watykan 1973.
- Kostorz J., *Wychowanie do postawy ekumenizmu w nauczaniu religii – doświadczenia katolickie*, w: „Paedagogia Christiana” 2/26(2010), s. 233-249.
- Papieska Rada do Spraw Jedności Chrześcijan, *Nowe Dyrektorium Ekumeniczne*, w: *Communio* 14(1994)2, s. 3-93.
- Paweł VI, Adhortacja apostolska *Evangelii nuntiandi*, Watykan 1975.

- Pfister R., *An urgent plea for a real ecumenism of the Spirit: revisiting evangelicalism and ecumenism within pentecostal-charismatic theological education*, w: "Evangel" 26(2008)1, s. 21-27.
- Sekretariat dla Popierania Jedności Chrześcijan, *Dyrektorium ekumeniczne*, AAS 1967, s. 574-592; AAS 1970, s. 705-724.
- Smith A., *Black ecumenism and theological education: reflections from prison*, w: "The Journal of Interdenominational Theological Center" 8(1981)2, s. 131-136.